

УДК 338.264:65.016

Інвестування підприємницької діяльності щодо відтворення основних засобів виробництва

Досужий В.С.

аспірант кафедри прикладної економіки та підприємництва
ДВНЗ «Національний гірничий університет»

Узагальнено сучасні погляди вчених на оцінювання інвестиційної привабливості підприємницьких проектів й обґрунтовано методичний підхід до формування інвестицій на відтворення основних фондів на промислових підприємствах. Стосовно кредитної лінії в аналітичному виді визначено первинні оцінки привабливості певного проекту, обсяг оплати відсотків, суму банківських відсотків за всіма траншами надання позики й обсяг платежу для погашення боргу за час, передбачений кредитною угодою

Ключові слова: основні фонди, підприємницький проект, інвестиційна привабливість, кредитна лінія, банківський відсоток, рівень інфляції.

Досужий В.С. ИНВЕСТИРОВАНИЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПО ВОСПРОИЗВОДСТВУ ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ ПРОИЗВОДСТВА

Обобщены современные взгляды ученых на оценивание инвестиционной привлекательности предпринимательских проектов и обоснован методический подход к формированию инвестиций на воспроизводство основных фондов на промышленных предприятиях. Применительно к кредитной линии в аналитическом виде определены первичные оценки привлекательности определенного проекта, объем оплаты процентов, сумму банковских процентов за всеми траншами предоставления займа и объем платежа для погашения долга за время, предусмотренное кредитным соглашением

Ключевые слова: основные фонды, предпринимательский проект, инвестиционная привлекательность, кредитная линия, банковский процент, уровень инфляции.

Dosuzhyi V.S. INVESTING IN ENTREPRENEURIAL ACTIVITY IN RELATION TO THE REPRODUCTION OF THE MAIN MEANS OF PRODUCTION

The modern view of scientists on the assessment of the investment attractiveness of entrepreneurial projects has been generalized and the methodical approach to the formation of the investments for the reproduction of fixed assets in industrial enterprises has been justified. The primary estimates of the particular project attractiveness, the interest payment amount, the amount of bank interest for all tranches of the loan and the amount of payment for repaying the debt for the time provided for in the loan agreement have been defined with respect to the credit line in an analytical form.

Keywords: fixed assets, entrepreneurial project, investment attractiveness, credit line, bank interest, inflation rate.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Зміст підприємницької діяльності розкривається за різними функціями, серед яких важливішою є реформування й докорінна перебудова виробництва через здійснення нових комбінацій щодо техніки і технології, створення нової продукції, освоєння нових джерел сировини тощо. Хоча прибутковість інвестицій у підприємницький бізнес на світовому фінансовому ринку в цілому досить висока, складність залучення капіталовкладень у проекти інноваційного відтворення основних засобів на підприємствах зумовлена високим ризиком і можливими значними збитками. У 2013 р. 39% машинобудівних підприємств отримали збитки за підсумками господарської діяльності, рівень рентабельності становив 1,5–3,4% [1]. Підприємницька активність для впровадження новітніх засобів

виробництва в галузі є недостатньою: питома вага підприємств, що впроваджували інновації, становила 11,5%, реалізовані інноваційні заходи – 3,8%.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для підтримання продукції на конкурентоспроможному рівні промислове підприємство повинне своєчасно вирішувати низку питань, пов'язаних з упровадженням новітніх техніки й технології виготовлення виробів. Отже, у ході виробничо-господарської діяльності воно має здійснювати постійно відновлюваний цикл формування інвестиційних коштів на інноваційне відтворення основних засобів виробництва. Тут слід відзначити, що обсяги капітальних вкладень у підприємницьку діяльність, що відрізняється господарським новаторством на основі використання різних проектів для випуску нової або старої

продукції новими методами, значною мірою залежать від інвестиційної привабливості цих проектів.

Стосовно загального підходу до оцінювання підприємницької діяльності в аспекті її інвестиційного забезпечення серед науковців немає єдиного підходу до визначення поняття «інвестиційна привабливість». Викликає інтерес визначення інвестиційної привабливості, запропоноване Я.Є. Задорожною і Л.П. Дядечком [2]. Привабливість ними розглядається як комплекс різноманітних факторів, що залежать від цілей інвесторів, виробничих особливостей, економічного розвитку в минулому, нині, а також очікуваного у майбутньому підприємства, в яке вкладаються кошти. Такої ж думки дотримується Є.А. Якименко [3], який вважає доречним розглядати цю привабливість, використовуючи безліч показників, що відповідають різним аспектам діяльності підприємства, важливим для його майбутнього та привабливим для потенційних інвесторів.

О.В. Науменко [4] розуміє під інвестиційною привабливістю відносно поняття, яке відображає думку певної групи інвесторів щодо співвідношення рівня прибутковості, вартості фінансових ресурсів та рівня ризику в тій або іншій державі, регіоні галузі. І.О. Бланк [5] характеризує інвестиційну привабливість як наявні в об'єкта переваги та недоліки, що можуть бути подані потенційному інвестору за рахунок показників його платоспроможності, рентабельності, фінансової стійкості, рівня віддачі акціонерного капіталу тощо.

Інноваційному розвитку промислових підприємств, зокрема основним засобам виробництва, науковці приділяють значну увагу. Пріоритетним напрямом підвищення рівня інноваційно-інвестиційної активності українських підприємств, на думку С.В. Ушеренко [1], є вдосконалення механізмів державної регуляторної політики у цій сфері. Недостатній обсяг інвестицій зумовлює неможливість процесів відтворення та оновлення основних фондів підприємств та становить істотну загрозу подальшого розвитку його економіки [6].

Отже, названі й інші вчені, висвітлюючи методологічні засади класичної економічної теорії інвестування підприємницької діяльності підприємств, заклали наукові основи формування та оцінювання їхньої інвестиційної привабливості. Переважно привабливість формується на підставі кінцевих показників економічної діяльності підприємства.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на широке коло наукового надбання з питання, що розглядається, сучасний погляд на інвестування здебільше стосується підприємництва в цілому. Первинні показники привабливості та можливості утворення підприємцем того чи іншого об'єкту для залучення інвестиційних ресурсів визначено недостатньо.

Ефективність підприємництва, яка вимірюється обсягами продукції та витратами на її виробництво, зумовлена працездатністю основних засобів праці. Ці засоби входять до складу технологічного комплексу підприємства й визначають рівень його прогресивності та економічності. У процесі використання основні засоби піддаються зношенню. Про це свідчить коефіцієнт зносу основних засобів на машинобудівному заводі «Дніпроважмаш» (ДВМ), де активна частина засобів дуже зношена – у середньому на 70%, хоча щорічно оновлюється близько 10% технологічного устаткування. Водночас дослідження щодо інвестування проектів відтворення основних засобів виробництва на підприємницьких засадах сьогодні виконуються за незначним обсягом, не повно виявлено й обґрунтовано фактори та показники, які безпосередньо впливають на вказану привабливість, що потребує подальших досліджень. Формування цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у визначенні економічних показників впливу на привабливість підприємницьких проектів та обґрунтуванні факторів зацікавленості інвесторів щодо розвитку основних засобів на промислових підприємствах.

Вклад основного матеріалу дослідження. Проаналізовано особливості інвестування у відтворення основних засобів й з'ясовано методичний підхід до формування інвестиційних коштів в умовах підприємницької діяльності машинобудівних підприємств. Цей підхід передбачає розв'язання чотирьох завдань, що утворюють певну циклічність: 1) збільшення прибутку від операційної діяльності; 2) інвестування розвитку основних виробничих засобів; 3) оптимізація умов підприємницької діяльності; 4) виробництво і реалізація промислової продукції (рис. 1). Збільшення прибутку має досягатися за рахунок підвищення обсягів виробництва, якості продукції та поліпшення її асортименту на основі раціонального плану виготовлення виробів. Таким чином, здійснюється цілеспрямоване залучення необхідних інвестицій на основні засоби виробництва.

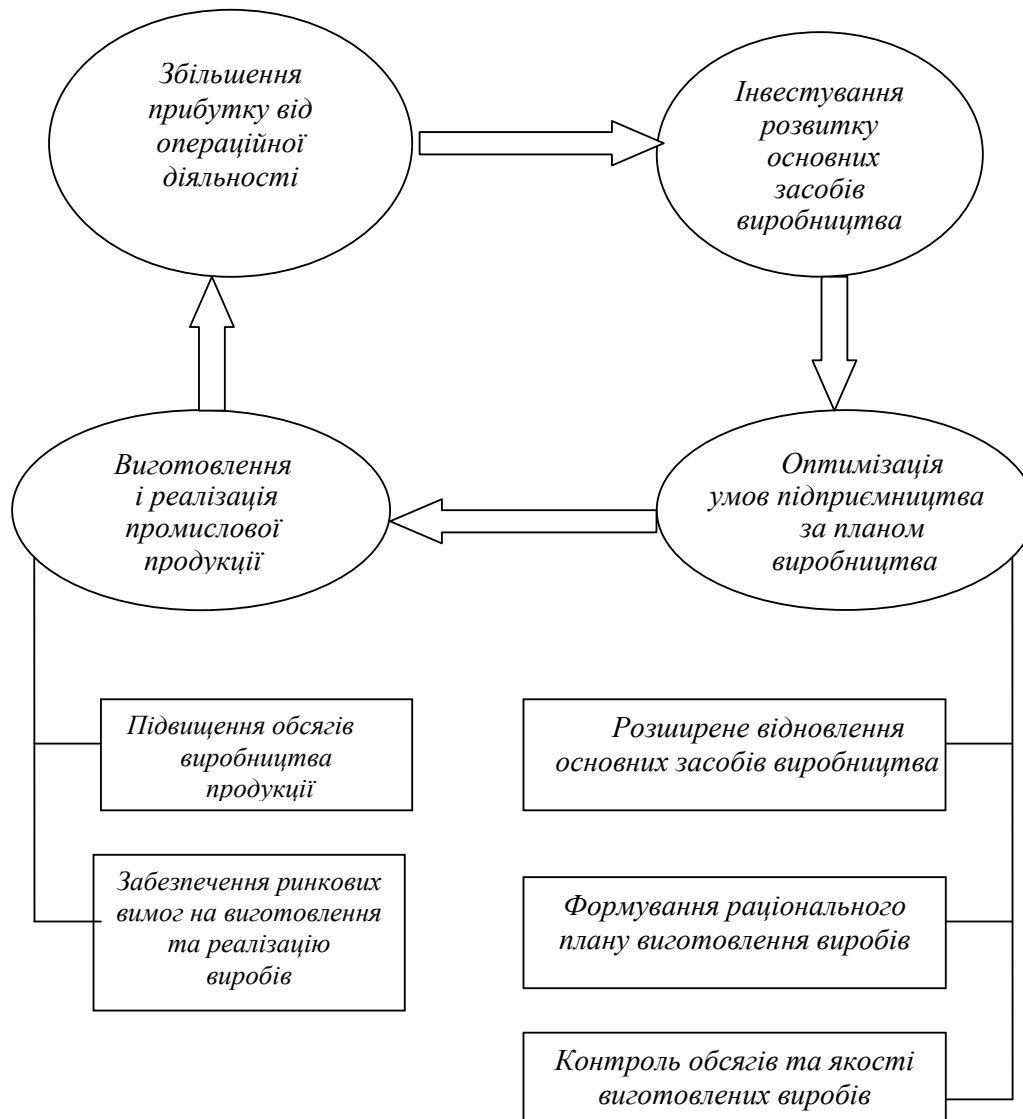


Рис. 1. Складники циклічності формування інвестиційних коштів на відтворення основних засобів виробництва

Отже, підприємство спочатку накопичує гроші на інвестування розвитку виробничого потенціалу, а саме розширене відтворення основних засобів, а потім за рахунок цих засобів виготовляє вироби згідно з планом їх випуску. Відтворення засобів виробництва пов'язане передусім з оновленням зношеного устаткування, що працює зі зниженою продуктивністю, а також із необхідністю поповнення виробничих засобів додатковим устаткуванням для виготовлення нових видів продукції. Вирішення цього завдання також передбачає створення технічних засобів і технології машинобудівного виробництва більш високого рівня у міру прискорення науково-технічного прогресу через дію фактору часу.

З'ясування того, яка з причин може обмежувати інвестування інноваційної

діяльності підприємства, має принципове значення. Залежно від цього здійснюється вибір управлінських рішень, спрямованих на оптимізацію фінансового положення організації. Вище наведений підхід проаналізований стосовно ВАТ «Дніпроважмаш». На його прикладі розглянуто наявні проблеми інвестиційного забезпечення підприємницької діяльності підприємств машинобудівної галузі. Важливим видом економічної діяльності ДВМ є виробництво машин та устаткування для металургії, крім цього, він виготовляє гірничошахтне й підйомно-транспортне устаткування. Виробництво характеризується повним циклом із дрібносерійним та одиничним виготовленням продукції.

У плані зазначеної циклічності (рис. 1) розвивається виробничий потенціал, який

характеризують такі потенційні параметри, як запаси нарощення обсягів продукції, можливості основних засобів та обсяги використання сировини і матеріалів. Джерелами фінансування інвестицій у розвиток потенціалу можуть бути кошти фонду розвитку виробництва, науки і техніки та фонду соціального розвитку, що створюються в результаті збільшення прибутку, а також амортизаційних відрахувань і ресурсів, що мобілізуються у самому виробництві (прибутку й економії від зниження вартості машинобудівних робіт, виконуваних за допомогою вдосконаленого устаткування). Розширене відтворення засобів виробництва відповідно до зміни ринкового середовища як одного з факторів формування внутрішнього середовища підприємства має забезпечити реалізацію збільшеного обсягу продукції підвищеної якості.

Серед інших факторів, що будуть визначати умови та обмеження на обсяги й якість промислових виробів, слід установлювати раціональний план виготовлення виробів й контролювати їх обсяги та якість. З одного боку, повніше використання технологічного устаткування дає змогу знизити собівартість продукції за рахунок умовно постійних витрат, з іншого – так розв'язується пріоритетне завдання щодо збуту виготовлених виробів.

Відповідно до інноваційного розвитку технології виробничих процесів, формується склад новітніх засобів та визначається обсяг капітальних вкладень. При цьому особливої важливості набуває підтримка оптимальної структури основних фондів, тобто встановлення такого обсягу пасивної частини, за якого забезпечувалася б ефективніша робота активної частини фондів. Виробничі фонди промислових підприємств, що сформовані в попередні роки, за структурою основних засобів та їхніми технологічними можливостями не можуть бути базою подальшого економічного розвитку підприємств. Інноваційний розвиток потребує тих чи інших за обсягом інвестицій, що пов'язане з певними складнощами. Звичайно, виходячи з фінансового стану в аспекті забезпечення нововведень матеріальними і трудовими ресурсами, слід управляти фінансами підприємства так, щоб окремою статтею були передбачені кошти на розроблення і впровадження інновацій.

Ефективність використання основних фондів зумовлена її тісним зв'язком з оборотними й інвестиційними ресурсами. Саме їх достатність забезпечує використання фондів у

виробничому процесі, якісне обслуговування і своєчасне оновлення фондів. Тут велике значення має оцінка здатності підприємства акумулювати власні грошові ресурси для їх подальшого інвестування у нові фонди чи інноваційні проекти.

Розглянуто та оцінено забезпеченість підприємницької діяльності ВАТ «Діпроважмаш» основними засобами виробництва для її інноваційного розвитку. З рис. 2 витікає, що зростання обсягу активної частини основних засобів залежить від зростання обсягу його чистого валового доходу за квадратичною залежністю з високою тісністю зв'язку ліній регресії ($R^2 = 0,91$). Отже, якщо підприємство отримує прибуток достатнього обсягу, воно має частину цього прибутку спрямувати на оновлення та збільшення обсягу засобів виробництва, що сприяє збільшенню обсягу прибутку: з підвищенням прибутку основні виробничі засоби за величиною мають зростати.

Залишкова вартість активної частини (36,7 млн. грн.), яка свідчить про технічну озброєність машинобудівного виробництва, становить майже третину її первісної вартості. Зменшення величини амортизаційних відрахувань (з 10,8 до 7,9 млн. грн.), незважаючи на зростання залишкової вартості засобів виробництва, також підтверджує наявність в експлуатації повністю амортизованого устаткування. Вплив процесу відтворення фондів на рентабельність виробництва визначається особистою участю амортизаційних відрахувань у формуванні собівартості їхньої продукції.

Отже, з виконаного аналізу витікає, що технологічне устаткування, яке використовується сьогодні на заводі «Дніпроважмаш», через сильну зношеність та старіння (багато моделей обладнання експлуатуються вже понад 50 років) не має перспектив до забезпечення сучасного ринку машинобудівною продукцією потрібного обсягу, асортименту та якості. Це значно обмежує можливості підприємства у формуванні прибутку для інвестування у розвиток основних фондів, який потребує додаткових коштів. Через обмеження власних ресурсів джерелом фінансування підприємницьких заходів на машинобудівних підприємствах здебільшого розглядаються кредитні ресурси. Як уважають спеціалісти [7; 8], кредитне фінансування більш вигідне для підприємства, ніж фінансування за допомогою власних коштів.

Практичне значення для розвитку і підвищення ефективності позикових засобів мають

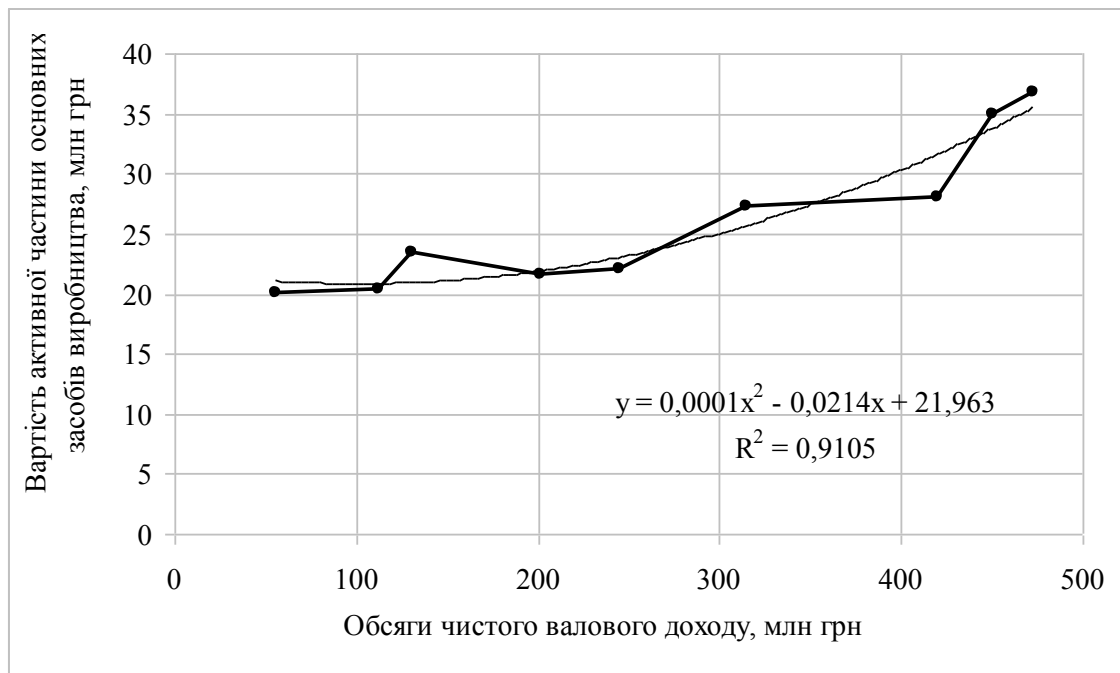


Рис. 2. Графік залежності вартості активної частини основних засобів виробництва від обсягу чистого валового доходу: 1, 2 – відповідно емпірична та теоретична лінії регресії

відсотки за надану позику та термін її окупності. Крім того, значною перешкодою для інвесторів є високий ризик інвестування, й інвестори або утримаються від вкладення капіталу, або ж як компенсацію за ризик вимагають високого прибутку. Визначимо названі показники, які можуть розглядатися як первинні оцінки привабливості та можливості реалізації підприємцем певного проекту для залучення інвестиційних ресурсів.

Для спрощення методичного підходу та формулювання узагальнених висновків прийнято, що кредитування здійснюється за кредитною лінією та кредити надходять рівномірно (однаковими сумами та часом періодів надходження). У такому разі середня оплата відсотків за позику, згідно з траншами її надання, в t -му періоді надходження кредитного капіталу (місяці, кварталі, році) може бути визначена так:

$$C_{bt} = \frac{p(t - T_n)}{100} \left(K_0 + \frac{K_i}{T_{k,i} - T_n} \right), \text{ грн.}, \quad (1)$$

$$\text{визначаючи } p = (1 + R_k)/(1 - i), \quad (2)$$

де p – банківська ставка за кредит, %;

t – момент надання позики (траншу) від початку реалізації інвестиційного проекту ($T_n \leq t \leq T_{k,i}$);

T_n – початковий період сплати процентів за використання кредиту;

K_0 – початковий кредит на підготовчі роботи щодо утворення підприємницького об'єкту, грн.;

K_i – сума капіталу, безпосередньо спрямованого на утворення об'єкту в повному обсязі, грн.;

$T_{k,i}$ – кінцевий момент надання кредиту (кінець інвестування);

R_k – рівень прибутковості наданого кредиту, який планує банк виходячи з рентабельності на свій капітал, частка од.;

i – рівень інфляції грошей протягом періоду часу, частка од.

Усього за позику підприємець має сплатити суму банківських відсотків, що дорівнюватиме:

$$C_b = \sum_{t=T_n}^{T_{k,i}} \frac{p(t - T_n)}{100} \left(K_0 + \frac{K_{mp}}{T_{mp}} \right), \text{ грн.}, \quad (3)$$

де K_{mp} – величина траншу (одноразового інвестування у середньому), грн.;

T_{mp} – інтервал часу між траншами.

У формулах (1) і (3) відсоток p виходить із рівня прибутковості, який планує банк на свій кредитний капітал. Повна банківська ставка дорівнюватиме сумі $p + i$. Ця формула дає змогу врахувати вплив на величину платежу C_{bt} факторів надання позики p та знецінення грошей i незалежно один від одного. Такий підхід висвітлює певне інфляційне очікування, на основі якого економічні суб'єкти формують

свою цінову, грошову, кредитну політику. До того ж таким чином банк плануватиме можливе зростання цін як у наступному році, так і у віддаленій перспективі, інакше встановлена відсоткова ставка буде нереальною.

Повна вартість отриманого кредиту V_k розраховується сумуванням початкового кредиту K_0 , інвестиційних надходжень K_i та відсотків C_b . Підприємець вводить об'єкт в експлуатацію й за рахунок чистого грошового потоку від реалізації продукції, вироблюваної цим об'єктом, погашається кредит. У цьому разі автором прийнято підхід до методу розрахунку за залучений капітал, згідно з яким увесь отриманий прибуток спрямовується на оплату процентів за кредит та його тіла. Визначена сума платежу, достатня для погашення боргу за s періодів, та час, передбачений угодою між кредитором і позичальником. Прийнято, що відсотки за кредит сплачуються повністю, а решта прибутку спрямовується на оплату самого кредиту.

Приймаючи дохід за кожний період незмінним, у результаті математичних перетворень для розрахунку обсягу платежу складена формула:

$$O_k = \frac{(K_0 + K_i)(1 + p \sum_{j=1}^s (1 + p)^{j-1})}{\sum_{j=1}^s (1 + p)^{j-1}}, \quad (4)$$

де j – порядковий номер періоду оплати відсотків та залишку тіла кредиту; $j = 1, 2, \dots, s$.

За розрахунками для поліпшення умов кредитування проекту будівництва об'єкту інвестору слід скоріше вкласти всю суму позики на введення об'єкту в експлуатацію, що дасть змогу скоріше погасити тіло кредиту й змен-

шити відсотки за його використання. Це призведе до збільшення накопиченого грошового потоку, що є основною ціллю підприємця.

Сформульовані найбільш імовірні види ризиків, пов'язані з діяльністю машинобудівних підприємств й визначено заходи щодо зниження негативного впливу ризиків на фінансову діяльність українського підприємства (табл. 1).

Висновки з цього дослідження. Сьогодні в науковій літературі достатньою мірою висвітлено методологічні засади формування та оцінювання інвестиційної привабливості промислових підприємств. Сучасний погляд на інвестування здебільшого стосується підприємництва у цілому. Це визначило актуальність результатів дослідження, викладених у статті, щодо інвестування проектів відтворення основних засобів виробництва як підприємницького об'єкту для залучення інвестиційних ресурсів.

Обґрунтований методичний підхід до формування інвестиційних коштів в умовах підприємницької діяльності, що передбачає розв'язання чотирьох завдань за певною циклічністю: 1) збільшення прибутку від операційної діяльності; 2) інвестування розвитку основних виробничих засобів; 3) оптимізація умов підприємницької діяльності; 4) виробництво і реалізація промислової продукції.

З'ясовано, що ефективність використання основних фондів зумовлена її тісним зв'язком з оборотними й інвестиційними ресурсами. Оптимальна структура цих фондів за обсягом пасивної частини, яка забезпечує ефективнішу роботу активної частини фондів, визначає умови та обмеження на обсяги й якість промислових виробів, установлених за раціональним планом їх виготовлення, виходячи

Таблиця 1

Аналіз чинників впливу ризиків

№ п/п	Види ризиків	Заходи щодо зниження негативного впливу ризиків
1.	Падіння попиту на вироблювану продукцію	Розширення каналів збуту основної продукції, у т. ч. вихід на закордонні ринки. Диверсифікація продукції. Застосування гнучкого механізму ціноутворення. Підвищення якості продукції.
2.	Збільшення витрат на заходи за погіршення умов виробництва і підвищення закупівельних цін	Застосування прогресивних техніки й технології виробничих процесів. Хеджування контрактів, що укладаються, на поставку матеріальних та енергоресурсів.
3.	Підвищення податків	Посилення маркетингових функцій, освоєння нових ринків збуту, збільшення обсягів реалізації.
4.	Зниження платоспроможності споживачів	Надання знижок великим покупцям. Оформлення прямих договорів зі споживачами. Розширення ринків збуту. Поставка продукції після передоплати.
5.	Жорсткість умов кредитування	Формування оптимального співвідношення власних і позикових коштів. Застосування гнучкого фінансового менеджменту.

з мінімуму собівартості за достатнього обсягу збуту виробів.

Через обмеження власних ресурсів джерелом фінансування підприємницьких проектів здебільшого є кредитні ресурси. Узагальнено показники, які можуть розглядатися як первинні оцінки інвестиційної привабливості певного проекту. Стосовно кредитної лінії в аналітичному виді визначено обсяг оплати відсотків за кожним періодом кредитування, суму банківських відсотків за всіма траншами надання позики й обсяг платежу, достатній для погашення боргу за час, передбачений угодою між кредитором і позичальником.

Тривалість окупності отриманого кредиту залежить від співвідношення ставки позикових обов'язків підприємства та рентабельності продукції підприємницького об'єкту. Запропоновано повну банківську ставку розраховувати за відношенням $(1 + R_k)/(1 - i)$, де R_k – рівень прибутковості банківського капіталу, а i – рівень знецінення грошей. Цей підхід дає змогу врахувати знецінення грошей, які сплачуються кредитором як відсотки за позику. У цьому аспекті варто дослідити в подальшому фактори, що впливають на банківську ставку і тим самим на інвестиційну привабливість підприємницьких проектів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ушеренко С.В. Інноваційно-інвестиційна діяльність українських підприємств: сучасний стан і пріоритети активізації / С.В. Ушеренко // Економічний часопис-XXI. – 2014. – № 7–8(2). – С. 56–59 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://soskin.info/userfiles/file/2014/7-8_2014/7-8_2/Usherenko.pdf.
3. Якименко Е.А. Оценка инвестиционной привлекательности предприятия / Е.А. Якименко // Вестник Алтайского государственного аграрного университета. – 2009. – № 11(61). – С. 117–121.
3. Задорожна Я.Є., Дядечко Л.П. Підвищення інвестиційної привабливості підприємництва як напрямок залучення інвестиційних ресурсів / Я.Є. Задорожна, Л.П. Дядечко // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – № 2. – С. 32–35.
4. Науменко О.В. Напрями підвищення інвестиційної привабливості підприємства метою його розвитку / О.В. Науменко // Управління розвитком. – 2013. – № 21. – С. 21–23.
5. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент / И.А. Бланк. – К. : Эльга-Н, Ника-Центр, 2001. – 448 с.
6. Курган О.Г., Шехман В.В. Капітальні інвестиції як основа інноваційного розвитку підприємства / О.Г. Курган, В.В. Шехман // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2013. – № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi_2013_1_180_187.pdf.
7. Черненко Л.В. Інвестиційна діяльність підприємств та джерела їх фінансування / Л.В. Черненко // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – 2011. – № 3. – Т. 2. – С. 174–178.
8. Карпов В.А. Планування та аналіз підприємницьких проектів / В.А. Карпов. – Одеса : НЕУ, 2014. – 243 с.